

de geheime knoerijen van Van Boven en werd niet meer bedreigd met dood en ondergang. Het leven lachte Caro zoo veelbelovend toe, dat zij verwonderd zichzelf afvroeg: — Waar heb ik dat alles aan verdiend? En zij erkende deemoedig: Ik heb het niet verdiend en ik wil God danken voor al dit geluk en samen met Klaus wil ik Hem zoeken en dienen.

Zij vouwde haar handen om den sterken arm van haar verloofde en keek naar de stralend blauwe hemel, waar aan de horizon een ontzaglijke witte wolk rustte, als een droomkasteel uit

een sprookje. Toen liet zij de arm van Klaus los, want zij zagen de bruilofsdisch reeds blinken tuschen de boomen en hoorden het vroolijke zingen van de bruilofsgasten, terwijl Letje hen reeds van verre met haar vinger dreigde en de aandacht der anderen op hen beiden vestigde.

En onder het aandachtig kijken der vele gasten, nam Klaus de Waal trotsch den arm van Caro van Wittenstein en voerde haar als zijn verloofde aan tafel.

Einde

DE BELOFTE

Jan van Meerdervoort, lid van de aannemersfirma Van Santen en Co. leefde heel intens de kerkelijke strijd van zijn dagen mee.

Hij was een dikke veertig jaar toen hij tot ouderling gekozen werd in de kleine dolerende gemeente te Maaswijk.

Zijn firma kreeg als laagstingeschrevene de opdracht voor de bouw van een nieuw kerkje. Hij verklaarde in de kerkeraad dat hij zo laag had kunnen inschrijven omdat hij aan den nieuwbouw niets wenste te verdienen. Als hij er maar mee uit kon. 't Was altoos zijn begeerte geweest, zei hij 's avonds tegen zijn vrouw, den Here een huis te mogen bouwen. Wat zelfs een koning David niet gegeven werd, mag ik doen door Gods genade. Zij antwoordde niet veel daarop, want zij wist hoe zeer deze blijdschap een grote teleurstelling verborg: Jan had in de tijd der kerkelijke beroeringen op verscheidene plaatsen als z.g.n. „lerend ouderling” een stichtelijk woord mogen spreken en zelfs gepoogd of ook voor hem, zoals voor anderen, het ambt van dienaar des Goddelijken Woords bereikbaar was langs de weg van Art. 8 der Dordtse Kerkenorde. Helaas, de classis had dit serieus verzoek van broeder Van Meerdervoort van de hand gewezen na met hem een saamspreking te hebben gehad. Niet om zijn handel en wandel, maar: 1e omdat de deur die een tijd lang tamelijk wijd had opengestaan „op een kier” gezet werd; 2e omdat de broeders meenden dat het theologisch fundament van broeder Van Meerdervoort niet sterk genoeg was gebleken om daarop voort te bouwen tot het begeerde gewichtige ambt.

Hij had er alles voor over gehad; uit de zaak zich willen losmaken. Zijn vrouw had, nuchterder van aard, gevreesd voor de beslissing indien deze zou uitgevallen zijn naar Jans ideaal. En ze vreesde nóg wel eens voor hem; hij kreeg zo nu en dan nog een preekverzoek. Dan dook hij avonden onder in de theologie en was weg voor zijn gezin.

„Jan, de zaken gaan voor!” zei ze, als ze zag dat hij te veel aan zijn compagnon overliet. Na haar vaders dood had Jan de leiding van het bedrijf in handen gekregen.

„D'r is ten slotte maar één zaak, die van het Koninkrijk Gods!”

„Ja, ja, je hebt goed praten, maar — waar moeten we van leven?”

„Heb je te klagen over te weinig huishoudgeld?” 't Werd driftig gezegd. Ze zweeg en fluisterde enigszins bitter:hem noemende haren here.

Dan — onwillekeurig — vergeleek ze hem met haar vader, een driftig werker, die op de „verkering” met Jan heel wat had aan te merken gehad.

„Een beste vent, maar ik heb hem gezegd toen ik hem eens aan de schaaftank hoorde in druk gesprek met zijn collega: Jan, schaven doe je me te veel op de maat van een psalm: ik hou meer van het tempo: Hup, Marianneke, hup Marianneke.” Toen had ze gelachen; nu bracht deze herinnering iets pijnlijks mee. Je moest hem in zijn geloofsijver geregeld trachten te temperen, en dat viel Anna Van Meerdervoort - van Santen niet mee.

Vier kinderen hadden ze: de oudste, opzichtertekenaar, was getrouwd, leefde mee van de zaak; één dochter was verpleegster, een jongere zoon was op een rederskantoor en de jongste, een meisje, ging nog school.

Op een avond stond er in het plaatselijk weekblad:

Heden werden we door 's Heren goedheid verblijd met de geboorte van een zoon, dien we de naam gaven van
PAULUS

J. van Meerdervoort

A. van Meerdervoort-

Ps. 45: 17a

Joh. 1: 47b

van Santen

Dat was Donderdagavond; die Zondag daarop stond hij met Paulus bij de doopvont in het keurige kerkgebouw, door hem gesticht en onder het zingen van den gebruikelijken Psalm (105: 5) stond hij te gloriëren binnen het „doophek”, het blozend aangezicht gekeerd naar de gemeente. Hier en daar werd geglimlacht; de een tegen den

ander. Op de galerijen was veel beweging, meer dan gewoonlijk.

„Dat was door die advertentie”, zei dominee Van Dam in de consistoriekamer, toen Van Meerdervoort vertrokken was. En het was in die kerkeradskamer ná de avondpreek nog nooit zo vrolijk geweest als nu.

„Ja, ja”, zei een oude grijze broeder, „in de plaats van vader van Meerdervoort die in zijn kerkbijbel nog altijd heeft staan: V. D. M., zal nu onze Paulus zijn!”

Onderdrukt gelach.

„Is het heus?” vroeg een der jongst aangekomen diakenen.

En de vrouw van Freerk, den oudsten zoon, zei onder het naar huis gaan tegen haar man: „Paulus — is dat naar Oom Pauw van de Hoogstraat?”

„Ja, Moeders oudste broer — maar niet beter te weten is diens doopnaam kortweg Pauw; Vader heeft dat nakomertje een „cummetje” bezorgd, waar dat kind nog veel plezier van hebben kan: Paulus, hè — gewijde Apostelnaam!”

„Zag je de lui niet overal mekaar glimlachend aankijken, Freerk? Ik had toch zo 't land. — Die malle advertentie ook. Toen vader daar zo parmantig bij de doopvont stond, moest ik denken aan dat: Kom en zie. Eigenlijk profaan, vin je niet?”

„Och, Fien, we moeten hem maar nemen, zoals hij is: graag groot doen en in hoger sfeer; zijn carrière blijkbaar misgelopen. — V. D. M. in hope. En nou is Paulus de geprolongeerde verwachting. — As vader zijn compagnon niet had, dan was de zaak al op de flacon. Hij bedoelt het anders goed.”

„Maar hij zegt het dan toch maar verkeerd” repliceerde Fien vinnig, die bij haar Freerk de rhetoriek er ook wel eens afstreek.

„Je moet er minstens de helft van af doen bij vader”, zei hij laconiek en stak een Ritmeester op.

„Als hij dat financieel dan bij ons maar niet doet.” Vinnig kwam het er uit. De laatste tijd had Van Meerdervoort, of eigenlijk zijn compagnon, het initiatief tot scherpe bezuiniging genomen vanwege een malaise in de bouwvakken.

„Tararabomdijé, een blikken dominé”, neuriede treiterend een stelletje jongens dat ook uit de kerk kwam en Fien keek nijdig achter zich om.....

Pauw werd zijn naam, al noemde zijn vader hem zo alleen bij vergissing; 't was een leuk jong, toen hij rijp was voor de lagere school. Hij had de geestige, reebruine ogen van zijn moeder, een babbelaar van jewelste als zijn vader, wiens brede mond en dikke lippen op de ronde toet van 't nakomertje herkenbaar waren. Voor Van Meerdervoort was hij altoos „het kind der belofte” (Ps. 45 vs. 17a) en dus werd hij verwend.

Niet door zijn moeder; háár liefde voor 't nakomertje was niet blind.

Toen Pauw twaalf werd, stond er op zijn verlanglijstje o.a. een dure mecanodoos, een kostbaar vervolnummer; vader kocht het, ondanks de dringende waarschuwing van zijn vrouw, dat hij, Van Meerdervoort, nodiger aan een nieuw costuum

toe was dan Pauw aan zijn Nr. 3. Zij voelde de bezuiniging geducht in haar wekelijks huishoudgeld.

Een avond ná de verjaardag was de compagnon met zijn vrouw bij hen op visitie. Pauw zat te knutselen aan een kolossaal gevaarte van een hijskraan, waaraan de vracht met luid geraas op en neer ging.

„Pauw, zou je niet in de achterkamer gaan zitten? We kunnen mekaar zo niet verstaan”, zei zijn moeder vriendelijk-vragend.

Onverstoorbaar ging Pauw door, hij had aller belangstelling en negeerde moeders vraag volkomen.

„Daar is toch de haard niet aan?” informeerde vader met een vraag, die voor den jongen een duidelijk antwoord was. (Het was een lauwe voorjaarsavond.) De compagnon stond op en bekeek Pauw's experiment.

„Vader”, met lachend gezicht keek de firmant naar Van Meerdervoort, „daar steekt een ingenieur in, wat ik je zeg.”

„Kun je begrijpen, de Bruin. Onze Paulus gaat 't volgend jaar, zo de Here wil, naar 't gymnasium.”

Pauw keek trots op naar de gasten: de klank van 't laatste woord, ietwat zangerig uitgesproken, streefde zijn jongenstrots, zoals vaders rhetoriek menig vrome bedwelmde.

Moeder van Meerdervoort keek met donker-verstoorde blik naar den knaap; haar dunne lippen melancholiek vertrokken. Het nakomertje had haar in 't zonnetje gezet.....

Hij was een lastige knaap, onbeheerst driftig vaak, ongedurig, maar werd hij op heterdaad betrapt, dan probeerde hij ouder of meester te ontwapenen, met zijn beminnelijkst-zoetige lach, zo iets als een vraag der verlegenheid: „Vind je dat nou zo erg?”

Daar volgde, althans van meesters kant, wel eens een hardhandige reactie op.

Het was afgesproken dat Meester de Groot onzen Pauw extra bijwerken zou om in de eerste klas van het gymnasium mee te kunnen.

„Er zit m.i. een bouwkundige in; hij kan wel aardig mee, maar in taal is hij zwakjes. En juist op de talen komt het straks aan.” Zo adviseerde De Groot. „Als het mijn jongen was, stuurde ik hem veel liever naar de Ambachtsschool. Maar — zoals ik zei — je moet het zelf weten.”

„Meesters jongen gaat toch ook naar 't gymnasium, meen ik?”

„Zeker, maar — neem me niet kwalijk, niet om op mijn zoontje te pochen, maar die is voor de taalstudie als geknipt, tenminste, zoals ik 't nu zie.”

Het voorhoofd van Van Meerdervoort rimpelde zich; even wendde hij, getroefd, zijn gezicht wat ter zij.

„Meester weet het wel, niet? Waar ik indertijd te oud voor was (u weet, dat de classis mijn verzoek van de hand wees?) daar wilde ik mijn jongste zo graag voor zien opgeleid.” Hij aarzelde even. „Ik heb een belofte voor hem; toen hij nau-

welijks geboren was al..... Psalm 45 vs. 17a..... misschien heeft meester het weleens gehoord?"

„Ja, ja — zeker!” Meester de Groot verslikte een glimlach... had niet de vrijmoedigheid dieper in te gaan op 't mystiek geval, zei alleen:

„Als iemand roeping heeft voor het ambt, zal hij in beginsel ook de gaven daarvoor moeten bezitten.” De Groot dacht glimlachend aan de „singuliere gaven” volgens Art. 8 der Kerkenorde. Hij presenteerde den vader een sigaar.

„De Here geeft met de roeping ook de gaven, meester, dat geloof ik ook... En die belofte kwam me toen zo krachtig voor; ik heb er nog nooit aan getwijfeld..... En wat die extra-lessen betreft, meester moet maar zeggen, wat het kosten moet. Dat komt er niet zo nauw op aan, hoor.” Breed lachend zat Van Meerdervoort gemakkelijk in de crapeaud.

„Het is te proberen”, zei meester. Dat Van Meerdervoort gul was, wist hij wel. Maar ook dat het de firma de laatste tijd niet naar den vleze ging.

„Wat het geld betreft, dat worden we wel met mekaar eens.”

Het was vol-zomer. De dag was heet geweest — wolkenloos blauw stond de hemel boven 't stadje..... Loom lagen de kinderen in de banken; 't laatste halfuur was: vaderlandsche geschiedenis..... De thermometer wees ruim 80 graden Fahrenheit. En meester de Groot had ze graag naar huis gestuurd; 't beste was dat hij ze maar wat voor ging lezen, uit een nieuw bibliotheeknummer. Ze de hete straat opsturen, had geen zin.

Wat was die knul van een Van Meerdervoort toch een ellendige lastpost. Die had altijd praatjes voor zes, vooral nu hij wist: over een paar weken smeer ik 'm naar het gymnasium. Dat een jongen gijn maakte met de meisjes uit de hoogste klas kon hij best hebben, op zijn tijd; briefjes aan mekaar schrijven was een euvel daad die De Groot absoluut niet duldde. Hij had hem er op betrapt die middag en zich geweldig nijdig op hem gemaakt. Het was al te minne-kozerig geweest. Achter in de klas zat de boosdoener, had een extra-paragraaf sommen op gekregen en wreekte zijn woede op zijn lastgever... Hij voerde niets uit.

Na schooltijd was De Groot naar de spreekkamer gegaan: Pauw had zijn sommen nog niet ter helfte af. Hij deed eerst wat administratie af, en kreeg toen bezoek van een vader, die te keer ging op een onderwijzeres uit de tweede klas, omdat zij zijn kind blauwe plekken in de arm geknepen had. In de loop van het gesprek wond deze zich al meer en meer op, sloeg met de vuisten op de tafel, en dreigde zijn vier kinderen van de school af te nemen als hij geen excuses kreeg van die aap van een meid, dien avond nog..... De man was er best toe in staat; het zou een ramp wezen als er vier leerlingen vertrokken; want dan moest er het volgende jaar een onderwijzer op wachtgeld. Meneer De Groot sloofde zich uit om den man van dat dreigement te kalmeren, stond op en liep met hem de gang in, sloot naar gewoonte de school en stelde den vader voor een eind met hem op te wil-

len lopen. Er hing zoveel van af, dat dit driftig manneke met zijn vrouw tot vrede geneigd werd. Pauw vergat hij.....

't Was ongeveer half zes, toen zijn vader en moeder alsmede zijn jongste zuster, modiste, ongerust geworden over Pauw's lange uitblijven, de straat opgingen om bij zijn vriendjes te informeren, waar hij uithing: vader ging naar de Maaskant; hij was allicht aan 't baden... Zo lang als nu bleef hij nooit weg.

Pauw was onder het zich inspannen voor zijn moeilijke vormsommen, zoetjes aan in slaap gesukkeld, toen wakker geschrokken omdat zijn hoofd van de bank afgleed. Angstig toen hij de situatie begreep, had hij gepoogd door een W.C.-raampje te ontkomen, doch bleek te corpulent, was toen naar de schoolzolder gehold, waar de hitte broeide, en wist langs spant en balk klimmend, een zoldervenster te bereiken. Het duurde niet zo lang of hij had, roepend en schreeuwend, de buurt, aan de achterkant van 't gebouw, op zijn benauwd, rood en vlasblond hoofd geattendeerd. Zijn armen lagen tot steun op de hete pannen, en ze gesticuleerden nu en dan te midden van 't wijde dakoppervlak. Zijn stem galmde om hulp.

In de volksbuurt, het „Achterom”, had hij geen vrienden. Er was veel hilariteit om dit grappig geval..... In die dagen kende de school nog geen conciërge. Pauw riep dan ook: „Och, toe, roep de meester asjeblijft; hij woont in de Oosterstraat.” Herhalend zijn roep, keek hij smekend omlaag, van links naar rechts, vice-versa.

Een paar achterbuurt-schoffies werden er eindelijk op uit gestuurd: die maakten helemaal geen haast; 't was toch maar een komieke historie.

Ook had Pauw naam en adres bekend gemaakt. Toen ging enkelen 't licht op. Vader van Meerdervoort, de aannemer, juist; nogal opschepperig heerschap; een soortement dominé.

„Is dat 't zeuntje van den man van: Kom en zie?”

„Klim er uit, jō; laat zien dat je een vent ben; wij willen je wel opvangen!”

„Pauw hiet-ie? Pauwen kenne wel pronke, maar niet vliege!”

„Pauwtje gaat uit preken voor koffie en steken!”

„Wie dat is? — 't Zeuntje van Dominé Draadnagel! Hij preekt nou al van de daken!”

De schoffies vonden meneer de Groot niet thuis; en de juffrouw dacht met een grap van het Achterom, die school-vijandige buurt, te doen te hebben.

Tegen zessen kwam haar man thuis; ze vertelde hem de boodschap.

„Verbeeld je, man, twee kwajongens uit het „Achterom” komen bellen en vragen of jij naar school wil komen; er zit nog een jongen in!”

De schrik slaat hem in de benen; hij holt met de schoolsleutelbos straat in, straat uit.....

't Werd een kwade zomeravond voor hem; hij had den zich nogal aanstellenden Pauw, zenuwschokkend huilend, thuis gebracht. Hij vond geen excuus; ze waren net van plan de politie te waarschuwen. Kleintjes moest hij de driftige strafrede

van den vader aanhoren, die zich opwond in dezelfde mate als zijn jongste het heftiger begon uit te snikken.....

„Ik wil niet naar 't gymnasium, nooit, nooit...” Dat herhaalde hij die avond nog vaak... De spot van het „Achterom” en de weerzin tegen extralessen reageerde hij heftig af, nog bij het heel laat naar bed gaan die zomeravond, terwijl het onweerde in de verte.....

De romantiek van het nieuwe leven lokte Pauw : elke dag met het lokaaltreintje op en neer. Behalve Jan de Groot, een jaar jonger dan hij, gingen er nog enige jongens en een paar meisjes uit Maaswijk naar 't gym of H.B.S. Hoewel Jan geen bijzonder intieme vriend was van Pauw, waren ze als vanzelf op elkaar aangewezen : die anderen waren uit den „beteren middenstand” of kinderen van notabele ingezetenen ; onwennig zaten Jan en Pauw de eerste weken wel wat afgescheiden in hun coupé. Al gauw probeerde Pauw mee te doen : het heertje uit te hangen ging hem steeds beter af, de eenvoudige Jan, die voor het vele, moeilijke huiswerk zijn toevlucht werd, begreep niet hoe Pauw zich zo handig aanpassen kon in de élite-coupé. Jan trok zich nog wel eens terug „met een boekje in een hoekje”. Pauws eerste rapport was matigjes ; 't was tegelijk het hoogtepunt. Zijn Kerst-rapport was overdekt met onvoldoende's ; niet alleen voor de talen, ook voor wis- en natuurkunde. Tekenen was zijn „fort”, dan volgden de geheugenvakken : geschiedenis en aardrijkskunde. Dat het cijfer voor „gedrag en vlijt” nauwelijks voldoende was, gaf Van Meerdervoort aanleiding tot een hartig en hartelijk woordje : „Pauw, dat cijfer had hoger gekund” en hij wees hem een twee voor zijn gedrag. (De nummering ging tot 5.) 't Onverschillig glimlachend gezicht van den jongen, waar zijn moeder, die er bij zat toen de dialoog plaats vond, graag een „klets” op gegeven had (het liep de laatste tijd de spuigaten uit met hem) gaf de vader aanleiding tot de verzuchting : „Je vader en moeder hebben er alles voor over dat je je doel bereikt ; als het zo gaat, kom je er zeker niet ; denk je er wel 's an, Pauw, dat het zoveel kost : treinabonnement, je school-en boekengeld, en je kleren, niet te vergeten.”

„U verdient toch zat, niet ? Als je hoort, wat die jongens van Dr. Westerman en van notaris Van Selm elke week aan zakgeld opmaken, dan hoeven jullie van mij niks te zeggen. Nauwelijks een cigarettencentje.....”

„Daar hebben wij niks mee te maken”, zei Van Meerdervoort met stemverheffing. „Je gedrag en je cijfers — hier.” Hij gaf een slag op het boekje. Sloom ging de jongen naar zijn kamertje, het hoofd in de nek.

Zijn moeder waagde dien avond de gedachte : „As dat zo dóórgaat, komt er niks van terecht !” Van Meerdervoort antwoordde er niets op ; hij hield zich ondanks deze tegenslag, vast aan de belofte. Het gebeurde meer, dat de wijsheid met de jaren kwam. En ook : dat de lui een klas doubleerden.....

Pauw, minderwaardig zich wetend naar den intellectuelen kant, vond voldoening in zijn groeiende gedurfdheid, die bij enkele zwakke leraars gevreesd was.

Daar had je de natuurkunde-leraar, kort, dik heertje, met ovaal-vormig, dik-wangig hoofd, glimpend van kaalheid, „de big”.

Op een morgen stond het valwerktuig van Atwood voor de klas.

In de voorste bank zat Pauw, wiens donkerloensende ogen hij vreesde ; daar broeide doorlopend gevaar in.

Met de vriendelijkste vragen begon hij „de big” te overstelpen ; het gelach was niet van de lucht af, alsmede een gonzend gesprek-rumoer.

Toen de leraar bemerkte dat hij al vragende het toestel zou doen kantelen, joeg hij hem naar de achterste bank. Daar zat Gert van Wijk, een van Pauws beste vrienden, gijn-maker als hij, op de hoek.

De hoge stem van „de big” trachtte zich verstaanbaar te maken ; nerveus laveerde hij voor de klas heen en weer, nu vooral bedacht op de achterste en hoogste bank, waarheen zich „het gevaar” verplaatst had.....

„Zien jullie het achteraan goed ?” „De big” morrelde aan het toestel. Hij verhief al luider zijn stem. „Ik herhaal : met eenparig versnelde beweging.....”

Als op commando zonk achteraan een hele rij jongens naar de diepte.....

Gegil van meisjes schilde hoog uit boven het nu ontstane schrikrumoer.

„De big” snelde als een bezetene naar de hoogste bank ; terwijl het stel als katten zo gezwind naar boven klauterde, volgens afspraak : weer eenparig versneld ; nu armen over elkaar, rustig het oordeel afwachting.

„Die hele rij naar den rector.” De stem sloeg over. Een lach-salvo bracht ontspanning in de voorste gelederen.

Pauw, op de punt, zei laconiek : „Maar, meneer, u zei toch : met eenparig versnelde beweging. We wisten niet precies.....” Nog luider gelach om deze mop irriteerde den leraar.

„Jij, jij ben altijd de „urheber” van een kabaal. Jij, met een paal op je rapport.....”

„Motten we nou weg, meneer, of niet.....?”

„De big” bedacht zich : wat zou de ouwe d'r van zeggen, als hij 't hele stel naar beneden stuurde ?

De deur ging open. Daar was de ouwe al, kort, mager, pittig kereltje, van achter zijn brilleglazen 't lokaal inspecterend..... „De big” liep hem tegevoet.

„Is het weer zo, meneer de Boer ?” zei hij kalm, zo, dat de lui het niet goed verstonden.

„Die windzak van een Van Meerdervoort ; die lapt 't me nou altijd weer.”

„Ga jij dan maar mee !”

En Pauw kwam ; en kneep hem ; de baas was niet zo mak ; kleintjes ging hij achter den kleinen, groten baas.

„Je zou er een beroerte van krijgen”, mompelde

„de big”, wiste zich het zweet van het gezicht en ging op hoop van zegen trachten het uur vol te krijgen.....

In de rectoriskamer zat Pauw te zweten op Latijnse thema's. De school was al lang uit toen de rector hem de fouten deed krioelen voor zijn nu wel wat verschrikte ogen.....

„Groot woord — jij — weinig zaaks. Je laatste rapport zal het je ouders wel duidelijk maken. Lege vaten bommelen 't hardst.....”

Het was dien avond ondanks het warme zomerweer, heel laat toen Pauw zijn kamertje verliet om met zijn oude schoolkameraads uit de buurt zich wat te vertreden. Hij had nog eergevoel genoeg om met de scherpe woorden van den rector, als een vlijmende weerhaak in zijn trots geslagen, voor de zoveelste maal te pogen zijn huiswerk sérieus aan te pakken.

Zijn werktempo was net als van zijn vader, langzaam. Maar wat helpt het tempo, traag of vlug, als de aanleg ontbreekt?

Toen Pauw met zijn laatste rapport thuiskwam, smeed hij het over de tafel; ging hij liggen huilen op zijn kamertje. En toen zijn moeder hem wat wou vragen, hoorde zij een gesmoord: „Die rotschool; ik wil d'r af — dat pest-gymnasium — ik vertik het —”

Zij kon het hem niet zeggen: „Ja jongen, dat is het ook voor jou, maar je vader.....” Hij moest er natuurlijk weer heen. Dat wist ze ook.

Van de leraars was Dr. van Wijk erg getapt bij de lui, zelfs Pauw bleef daar koest en streek er nog wel wat van op: geschiedenis boeide hem; dat had hij van zijn vader, die van kerkgeschiedenis om zo te zeggen het naadje van de kous wist; of voorgaf te weten. Dat lag in diens lijn.

Op een avond in September — Pauw had 't nu, 't begin van het tweede jaar, vrij gemakkelijk — zaten ze gezellig in de tuin achter het huis.

Vader zat genoegelijk te dampen en zijn krant te lezen; 't liep tegen de verkiezingen.

Pauw zei opeens: „Morgenavond spreekt Mr. Troelstra in „De Doelen”. Onze geschiedenisleraar leidt de vergadering. Mag ik er ook heen? D'r gaan d'r heel wat van het gym naar toe!”

Van Meerdervoort keek op of hij het in Keulen hoorde donderen.

„Wat mot jij daar doen?”

„Nou — 't moet zo'n geweldig spreker wezen; we hebben al afgesproken met de trein van zeven uur.....”

„Jij gaat niet.....” Hij beet het er uit.

„Je hebt toch maar fijne lui onder die sociaal-democraten. Daar heb je Dr. van Wijk. Wij mogen hem allemaal even graag. Gert vraagt me vaak genoeg om er 's middags mijn brood te komen eten.....”

Hij treiterde zijn vader — langzaam — nadrukkelijk pratend.

„Het gaat niet om beste, brave mensen, Paulus. Het gaat om principes.”

„Principes — Dr. van Wijk zei gisteren nog:

Als de mensen maar meer leefden naar de Christelijke principes, dan zou het socialisme overbodig wezen.”

Van Meerdervoort keek zijn jongen vlak in het gezicht als wilde hij zien wat hij aan hem had. Ontdekte hij nu eerst de afstand?

„Wij hebben nou eenmaal geen volmaakte Christenen. Zondaars, jongie, allemaal. Maar die socialen erkennen geen gezag. Ni Dieu, ni maitre.”

Van Meerdervoort vergat dat Dr. van Wijk dat zijn jongens anders deed zien.

Met bravoure repliceerde Pauw: „Ik zou wel es willen weten, wat er tegen was, als ze het socialisme in de maatschappij invoerden.” Hij stak een sigaret op.

„Wat er tegen is? Alles!”

„U bedoelt: alle rijken, alle kapitalisten.”

„Hou je mond nou maar, snotjongen; wat weet jij nou van de sociale kwestie af. Ben je al droog achter je oren? Zorg jij maar dat je er dit jaar komt.”

Van Meerdervoort greep zijn „Standaard”, waaierde den jongen af met breed gebaar. Die slenterde sloom de tuin in.

Van dit tournooi waren moeder en zuster zwijgende toeschouwers; ze waren aan dergelijke scēnetjes gewoon geraakt.

„Dat moet nou een Gereformeerde dominé worden!” waagde de modiste, naar moeder overbuiwend.

„'t Is je vaders eigen schuld!” was het weerwoord.

Ze hadden een week gelogeed in Elspeet. De laatste Zondag dat ze er waren, had Vader tegenover den kwajongen in alle ernst de leer der uitverkiezing zitten te verdedigen als antwoord op Pauwtjes uitval ná de preek: „Die kerel kletste er cok maar wat om heen — ik snapte niks van dat gezwam over uitverkoren en niet-uitverkoren. — Begreep hij het zelf wel?”

Stom-verbaasd over de mentaliteit van het „nakomertje” zei toen de oudste dochter tegen Van Meerdervoort: „Als het zo met hem doorgaat, laat je op het gym een officier klaarmaken voor het leger van je vijanden. Het wordt een nagel aan je doodkist.” Hij gaf er geen antwoord op.

Pauw ging die avond, hoorde een opwindende verkiezingsrede-met-debat en kwam tegen elven pas boven water. — Het was een zwoele avond; in de verte was een vaag gedonder. Maar toen Pauw in 't portiek stond, ontlastte zich reeds zijns vaders toorn...

Zo had Pauw het toch nog nooit gehoord: „Ik heb voor jou veel gebeden, jongen, maar het schijnt dat jij je moedwillig tegen alle roepstemmen in verhardt.”

Zwijgend en meer geschrokken dan zijn effen gezicht te kennen gaf, ging hij zitten waar zijn vader hem wees. Hij zat er bij of hij er niet meer bij hoorde.....

Als naar gewoonte werd er vóór het naar bed gaan, een hoofdstuk uit de Bijbel gelezen. Daarna bad Van Meerdervoort. Gewoonlijk droop het gebed als een woorden-regen langs zijn koude kle-

ren af. Vanavond is het toch anders — een pak slaag had hij niet gehad, maar dit bidden, waaraan alle franje ontbreekt, raakt hem tot in het klokhuis van zijn ziel...

„Here, als er nog een schadelijke weg bij ons is, leid ons op de eeuwige weg. — Laat ons niet doodlopen aan onze dwarse eigenwaan, ons hoogmoedig verzet tegen Uw goddelijk gebod. Wie heeft ooit vrede gehad in het wandelen op eigenwillig gekozen paden? We komen tot U met onze smekingen, zoals we zijn: arm en blind en naakt, gelijk Uw Woord zegt dat we van nature zijn. Laat het in ons gezin, bovenal in ons hart weer zo worden als het vroeger was, dank zij Uw goeder-tierenheid. Gij hebt beloofd: Keert weder, gij afkerige kinderen en Ik zal uw afkerigheid genezen. Doe ons wederkeren door Uw genade, verblijd ons door Uw daden..... Wij hebben allen gezondigd en pleiten op de belofte van Uw verbond.....”

Hij pinkte tersluiks een traan weg, nadat hij be-wogen stotterde: „Amen.”

Pauw was het wonderlijk te moede.

„Jij doet je ouders wat an!” zei zijn zuster, toen zijn vader en moeder met een kort-af „welterusten” hem lieten zitten waar hij zat.

Over énen was het, toen Pauw, na nog over een paar boeken gebogen te hebben gezeten, naar bed ging. Zijn gedachten dwaalden van Troelstra's rede over „Socialisatie” naar het eigenaardige gebed van zijn vader, waar hij meer van begrepen had dan van de voor hem duistere speech in „De Doelen”. — Slapen kon hij niet; de bui kwam weer opzetten, daverde opeens over het stadje heen.

Niemand, die hem riep naar beneden te komen; hij hoorde wel gerucht. Het zweet brak hem uit toen een fel blauwachtig vuur door zijn kamertje sloeg, gevolgd door een knetterslag. Hij wilde zoals altijd zich groot houden, maar dit was hem te machtig. Hij riep: „Moeder, moeder.....”

Zij vond hem op de bovenste trede van de trap zittend..... Hij, de weerspannige Pauw, voelde zich kleintjes en schaamde zich; de held..... Nu snikte het uit hem los. Ze zei niets; ze begreep zoveel te meer, zij, de stille, op de achtergrond levende moeder. Ze vroeg ook niet: Kom mee naar beneden.....

Het onweer zette de zolder telkens in een fel licht, dat moeder en zoon telkens even deed opschrikken. In die momenten keek Pauw schichtig om, al zijn jeugdzonden, als donkere schimmen doemden op uit de duistere zolderhoeken.

„Jullie hadden me nooit, nooit naar het gym moeten sturen..... Ik wil d'r af; ik ga d'r niet meer naar toe.....” Zijn hoofd boog hij aan Moeders borst. En door snikken afgebroken, kwam het relaas..... Niet meer bidden, niet meer geloven kon hij..... Het lichten minderde, de bui dreef af. Pauw was het als een aanmaning: zeg het nou maar, alles, alles..... Hij kon het ook niet meer tegenhouden..... „Ik wil geen dominé worden, nooit, nooit, al wil vader het nog zo graag.....” En rustiger vertellend beleed hij dat er smerige lectuur op zijn kamertje te vinden was; die ging in zijn klas van hand tot hand. Hij beleed de zonde van Onan: „O moeder, ik kan er niet meer van

af..... bid u toch voor me, maar zeg het niet tegen de anderen.....”

Het duizelde Mevrouw van Meerdervoort. Het was erger dan ze nu nog verwerken kon. Maar ze kon stil in zichzelf bidden: „O Here, hoe besmeurd hij ook is, geef hem mij weer — ontferm U over ons..... Laat het van nu af aan alles anders worden.”

Nog geen week later ging zijn vader naar den rector. Dit was een zware gang. Het rythme van het boemeltreintje treiterde hem als de venijnige duivel zelf: toch verloren, toch verloren, toch verloren..... Paulus verloren? Een kind van zoveel gebed en tranen?

Het zweet brak hem uit; gejaagd liep hij het stadje door, als op een haastige vlucht. De kalme figuur van den rector, diens voorkomend woord, dat van veel begrip getuigde, gaf hem zijn zelfbeheersing weer.

„Juist — naar de ambachtsschool — dat lijkt me voor jouw jongen de aangewezen weg.” Dat zei hem een humanist: de aangewezen weg.

Dat — hoopte hij — zou Gods weg blijken te wezen.....

Toch werd na jaren de belofte vervuld, maar hoe heel anders dan Van Meerdervoort zich had voorgesteld.

Pauw haalde, nadat hij het laatste leerjaar had gedoubleerd, zijn diploma.

Hij kwam in de zaak en werd de risée van de arbeiders, die het pedante baasje niet voor vol aanzagen, een kwast, het verwende jongste zoon-tje van den baas, op wien hij al meer en meer begon te gelijken wat het tempo van zijn praten en werken betrof. Het eerste lag hem beter dan het laatste. Hij kon geen vrienden houden; lastig en récalcitrant in de omgang met zijn meerderen, zoals zijns vaders compagnon en zijn broer, den opzichter, betweterig tegenover zijn kameraads, die hem stuk voor stuk links lieten liggen. Een poosje was hij lid van de jongelingsvereniging; maar kon niet velen dat Jan de Groot, zijn jeugd-vriend, als voorzitter gekozen werd, en verdween onder voor-wendsel dat zij zijn voorstellen altoos afwimpelden of negeerden. Het werd als een opluchting gevoeld dat eigengereide Pauwtje éclipseerde. Hij kreeg kennis aan een meisje, winkeljuf in een modezaak, wier moeder, weduwe, een kruidenierszaak had; Pauw maakte op haar, als op haar dochter, een gunstige indruk. Het winkeltje stond wat achteraf in een der bescheidenste straten van het stadje. Hij zat er en vrijde er avond aan avond. De moeder dacht hem een goede partij en het luchtige modepopje dweepte met Pauw die de dandy uithing. Hij leidde haar op zijn gedurfd manier het ouderlijk huis binnen, ongeacht de tegenzin die vader en moeder al lang tegen zijn keus aan de dag hadden gelegd. Ze zat er, eer zij 't goed en wel wisten. Haar moeder behoorde tot een oud-Gereformeerde gemeente. Zij was een kleine, cordate vrouw, die achter de toonbank, ietwat achterover hellend in haar zwaarwichtigheid, dood bleef op een halve cent, zo als de kippen was ze er bij, maar als ze op haar godsdienstig-bevindelijke praatstoel kwam, leerde ze anderen, dat wij van onszelven niets ver-

mogen, gans onmachtig en voor God verdoemlijk liggen in onze diep-verloren staat; het zal ons maar gegeven moeten worden; anders is het een totaal afgesneden zaak... Zij wist zichzelf „maar een onbekeerd mens”.

Pauw van Meerdervoort trok die bevindelijke waarheid, eerst onbewust, toen al meer bewuster, bizonder aan..... Hij kon best met haar overweg, ofschoon nog beter met haar naar het wereldse sterk neigende dochter van negentien jaar en hoewel zijn ouders tot een officiële verloving geen toestemming hadden gegeven, deed hij „alsof”; om scène's te voorkomen, ontvingen ze het paar koel en stug; Pauw ging zijn eigen gang. Totdat vader Van Meerdervoort hem het huis verbood: ze moesten trouwen. De diepe vernedering, dat toe te moeten staan, was de zwaarste beproeving voor den man, die de belofte had afgeschreven, geheel, voorgoed.

Pauw werd in de zaak met de nek aangezien; zijn broer weigerde met hem alle samenwerking. Ze meden elkaar.

Zijn vader vond geen gebed voor hem. Zijn moeder leed er nu meer onder dan ooit en kon hem nog niet opgeven in haar omgang met God.

Enige jaren later stond er in het Predikbeurtenblad van een alleszins godsdienstig stadje: Vrije Geretormeerde Gemeente, Zondag 17 Juli, 's voormiddags 10 uur: Ds. P. van Meerdervoort.

Hij had zijn emplooi gevonden, dank zij zijn schoonmoeder die op de duur ontdekte wat er in den jongen omging: hij wist te verhalen, zoals hij

het eens zijn eigen moeder deed in die nacht-van-onweer, van zijn afdwalingen, zijn onreine begeerten die de overhand over hem hadden; hij kon zich zelfs beroemen op de belofte, die zijn vader bij, zelfs vóór zijn geboorte, betreffende hem, zijn jongsten zoon, ontvangen had. De Here had hem gevonden, die niet naar Hem gezocht had. Hij was komen te geloven in zijn roeping. De gave des Woords was hem kennelijk in bijzondere mate geschonken. Wat zijn vader tevergeefs begeerd had, werd in hem vervuld.

„In de plaats van uwe vaderen zullen uwe zonen zijn.”

„Kom en zie.”

Paulus kreeg grote naam. Eén ding bleef hem pijn doen: Noch zijn broers en zusters, noch zijn ouders zag hij onder zijn gehoor, als hij zo nu en dan in de plaats van zijn geboorte preekte. Ze zagen hem zelden meer. Als hij nog eens in lange zwarte jas, en met breedgerande flambard, zijn ouders bezocht, was er altoos de kloof: is Pauw nu werkelijk bekeerd? Of leeft hij een dubbelleven? Ze kwamen er nooit goed achter. Bij zijn familieleden, zei hij met een tragisch accent, kan ik nooit een woordje kwijt. Zijn vader bekende het onder tranen aan zijn vrouw: De belofte is me tot zonde geworden; en als hij in het plaatselijk predikbeurtenblad de naam van zijn jongen las, zag hij daarin de caricatuur van wat hij, hoogmoedig, zich eens gedroomd had.....

A. WAPENAAR

D

e Reformatie riep om de Bijbel in de landstaal en drong eveneens tot een berijming van de Psalmen.

In 1539 verscheen er een bundel „Souter-liedekens”, ter perse gelegd door Willem van Zuylen van Nijvelt. Merkwaardig genoeg was dit geen specifiek Calvinistische bundel, want ook de Rooms, Luthers en Doopsgezinden plachten ze gaarne te zingen. Achterin stonden de voornaamste gezangen, als het Pater Noster, het Credo en het Ave Maria.

De Geneefse Psalmberijming van Marot en Beza, die in 1562 voltooid was, droeg een uitgesproken Calvinistisch karakter. In ons land begon men ook langzamerhand behoefte te gevoelen aan een specifiek Calvinistische Psalmberijming.

De bekende predikant Petrus Datheenus zette zich met haast aan het werk om de Psalmen van Mariot en Beza uit het Frans te vertalen en te berijmen.

Datheen, die toen predikant was van de ballingengemeente te Frankendaal in de Paltz, liet zijn berijming verschijnen onder de titel: „De Psal-

men Davids, Ende andere Lofsanghen wt den Francoyschen Dichte in Nederlandschen ouerghesett, Doer Petrum Dathenum, Heydelbergh MDLXVI.”

Datheen heeft de Franse Psalmberijming zo letterlijk mogelijk vertaald. Zelf erkende hij, dat zijn berijming temidden van overstelpende arbeid geboren was, haast afgeperst als een „ontijdige geboorte”.

Inderdaad, zijn bundel geeft daarvan maar al te vaak het bewijs: het zit vol stoplappen en het „krepelrijmt” dikwijls erarmelijk.

Datheen hield zich, zij het slordig, over 't algemeen aan de melodieën van de Franse bundel, zodat wij een Nederlands kerkgezang kregen, dat veel leek op het Franse. Maar in tegenstelling met het Hollands leent de Franse taal zich veel beter voor rhythmische tegenstellingen tussentekst en melodie.

Als leerling van de Rederijkers kende Datheen niet de vernieuwende invloed van de Renaissance ten opzichte der verskunst, zodat het woordaccent vaak in 't geheel niet klopt met het

accent van de melodieën, waarop de Psalmen gezongen werden.

't Veelvuldige gebruik van „stoplappen” maakte het zingen der Psalmen heel moeilijk, inzonderheid het rhythmisch zingen. Toen dan ook de felheid van de 80-jarige oorlog wat verminderd was, werd ook de muzikale moed der Nederlanders minder en langzamerhand kwam men er toe in de kerken de Psalmen op gelijke maten te zingen. Ook het tempo, dat naar het Franse voorbeeld zeer vlot was, verlangzaamde hoe langer hoe meer met de tijd.

Als voorbeeld van Datheen's Psalmberijming moge dit vers dienen (Psalm 24:1):

Die Aard is onzes Gods voorwaar,
End' wat zij begrijpt ver' end' naar,
Met de menschen daarin woonachtig.
Hij heeft die op 't meer vastgegrond,
Hij verrijkt die alzins in 't rond
Met veel schoone rivieren krachtig.

Verschillende malen was Datheen er na-st wat de betekenis aangaat van een bepaalde uitdrukking in de

DATHEEN'S PSALMBERIJMING